

GOSPODARSKA ZONA U DUGOPOLJU I IZGRADNJA ŠPORTSKE DVORANE

O mjestu Dugopolju pokraj Splita u Hrvatskoj se donedavno nije baš previše znalo. Ne navodi ga, primjerice, ni *Hrvatski leksikon* koji precizno piše i o deset puta manjim naseljima. Najčešće se spominjalo kao krajnja točka autoceste Zagreb – Split i početak trase prema Dubrovniku. Ali Dugopolje je nesumnjivo gospodarski na cijeloj trasi najbolje iskoristilo sve prednosti nove autoceste. Da sve bude još čudnovatije, to je sve učinjeno i prije negoli je autocesta uopće stigla do Dugopolja.

Dakako da na taj velik i uočljiv gospodarski napredak nije utjecala samo gradnja autoceste, iako mu je svojedobna najava izgradnje dala značajan poticaj. Najveća je prednost tog naselja iz zaleđa Mosora ipak blizina Splita, te činjenica da se razdaljina od desetak kilometara između Splita i Dugopolja može automobilom svladati za desetak minuta. Zapravo, svoj sadašnji gospodarski procvat Dugopolje ponajprije duguje jednoj drugoj cesti, brznoj cesti Solin – Klis, koja se počela graditi prije Domovinskog rata a u promet je

ECONOMIC ZONE IN DUGOPOLJE AND SPORTS HALL CONSTRUCTION

The community of Dugopolje is situated some ten kilometers away from Split. Its economic zone, erected next to the road leading to Zagreb and close to motorway ramp, has aroused considerable interest among prospective developers. In fact, almost all plots have already been sold, and the area initially planned for this purpose has even been widened. All plots have been equipped with suitable infrastructure facilities, and the site work was preceded by elaboration of detailed studies and designs. Thanks to this economic zone, the locality of Dugopolje has benefited from a number of revitalization activities and, in this respect, road network has been improved and the water and electricity supply has been upgraded. Many public facilities have been built or remodeled and the construction of a big sports hall next to the elementary school is now under way. This facility will be used, in addition to students, by other residents of Dugopolje.

puštena 1999. S tom se cestom Dugopolje značajno približilo Splitu koji mu je sada mnogo bliži od mnogih dijelova tog prometno zagušenoga grada.

Dugopolje je inače smješteno pokraj važnoga prometnog pravca koji je od pamtivijeka između Kozjaka i Mosora vodio od obale prema unutrašnjosti. To je danas državna cesta D1 koja Split spaja sa Zagrebom i s koje se odvaja cesta za Bosnu i Hercegovinu. Povoljan prometni smještaj Dugopolja morali su uvažiti i

Panorama Dugopolja

projektanti nove autoceste koji su predvidjeli da upravo u njemu bude glavni odvojak i priključak za Split. A sve te prometne prednosti omogućile su formiranje gospodarske zone Podi, čijem je poslovnom uspjehu uz prometnu povezanost pogodovala i višestruko manja cijena zemljišta od one u Splitu, gradu koji je prostorno gotovo u cijelosti potrošen. Tome se zemljištu u međuvremenu značajno povećala vrijednost, a vidoviti začetnici najuspješnije hrvatske gospodarske zone dali su svoj dopri-

Položaj Dugopolja u zaleđu Splita

nos time što su prostor temeljito opremili svim potrebnim infrastrukturnim sadržajima.

Naselje Dugopolje smješteno je uz sjeverne obronke Mosora uz istoimeno dugačko polje po kojem je i dobilo ime, na nešto povišenom terenu i s dvije strane omeđeno poljima, jer se sa sjeverne strane nalazi još jedno veliko polje (Vučipolje) koje je stisnuto uz padine Križica i Orgusa; ima 2674 stanovnika (prema popisu iz 2001.) i stanovništvo se u proteklih pola stoljeća smanjivalo, iako posljednjih godina raste. Većina je uglavnom bila zaposlena u splitskoj i solinskoj industriji, najčešće u brodograđevnoj i cementnoj industriji te u preradi plastike. Kako je upravo ta industrija posljednjih godina doživjela velike strukturne promjene ili otišla u stečaj, u Dugopolju ima i dosta nezaposlenih.

Iako je to vrlo staro naselje (prvi se put spominje još 1283.), ono je bilo gospodarski izrazito nerazvijeno, baš kao i cijelo dalmatinsko zaobalje. Danas je općinsko središte koje s naseljima Koprivno, Kotlenice i Liska ima 3120 stanovnika. No s utemeljenjem samostalne općine i nije sve išlo baš glatko. To je područje do 1993. bilo u sastavu općine Solin, no kada je uključeno u sastav novoutemeljene općine Klis počeli su veliki problemi. Stanovnici Dugopolja odbili su prihvatiti takvo rješenje (njihovi zastupnici uopće nisu sudjelovali u radu Općinskog vijeća), a to je vjerojatno bilo potaknuto povijesno uvjetovanim međususjedskim netrpeljivostima koje inače nisu nikakva rijetkost u dalmatinskom primorju i u Zagori. Sve je razriješeno 1997. utemeljenjem nove općine Dugopolje i upravo su tada započele pripreme za uređenje nove poduzetničke zone.

To je zamišljeno na predjelu Podi, području koje je sa zapadne strane omeđeno državnom cestom D1, s istoka predjelom Krč (koji je poslije

Smještaj poduzetničke zone Podi

također pretvoren u poduzetničku zonu), a s ostalih strana stambenim i mješovitim sadržajima. To je 81,5 ha velik plato krškoga neplodnog kamenjara s rijetkim biljnim pokrovom i pretežno nenaseljen, s manjim sportskim objektima i raštrkanim stambenim zgradama. Najveća mu je vrijednost ipak bila u tome što je pretežno (više od 95 posto) bilo u tzv. društvenom vlasništvu i na vrijeme (1998.) je uknjiženo na općinu Dugopolje.

Započelo se s izradom planske dokumentacije, od kojih je najvažnija bila *Studija o utjecaju na okoliš*, budući da se dugopoljska kotlina nalazi unutar zaštitne sanitarne zone rijeka Jadra i Žrnovnice s čijim se vodama opskrbljuju Split i okolni gradovi. Ta je činjenica značajno

utjecala na planiranje nove izgradnje i njezine tehnološke namjene, radi zaštite vode od onečišćenja. Prednost je bila u tome što sjeverno od nove zone ide glavni tranzitni cjevovod Sinj-Dugopolje-Koprivno koji se nastavlja prema drugim naseljima na zapadu. Na taj je cjevovod priključena vodosprema Vučipolje iz koje se vodom opskrbljuje Dugopolje i koja je dobro došla za opskrbu nove proizvodno-poslovne zone. Također je s južne strane bio planiran sabirni kanalizacijski kolektor otpadnih voda cijele kotline koji se dalje sustavom kanala i crpnih stanica prebacuje u kanalizacijski sustav Solin-Split.

Područje zone Podi praktički je smješteno na raskrižju velikih elektroenergetskih pravaca. Na zapadu se nalazi

Pogled iz zraka na poduzetničku zonu i Dugopolje

velika 400/220/110 kV trafo-stanica Konjsko koja je najvažniji objekt prijenosnog sustava na području Županije. Južno je grad Split kao jedan od najvećih potrošača električne energije na području cijele države, a na istoku se nalaze hidroelektrane Zakućac i Đale. Zbog toga je područje zone Podi bilo ispresijecano raznovrsnim dalekovodima: 400 kV Konjsko-Mostar, 110 kV Meterize-Sinj, 35 kV Klis-Dicmo i 10 kV Jadro3-Jadro 4. Područje je pružalo i mogućnosti dobrih telekomunikacijskih veza, a od drugih prednosti valja istaknuti temperaturu koja je prosječno 2,5 °C niža od one u Splitu. Osim toga kratkotrajne izrazito niske hladnoće rijetko padaju ispod -10 °C, a snijeg se uglavnom ne zadržava više od nekoliko dana.

Još i prije nego što je izrađen i usvojen *Detaljni plan uređenja za zonu Podi*, a poslije i za zonu Krč koja se na nju nastavlja na istoku, pristupilo se pripremama i izgradnji prometnica i nogostupa, kanalizacije za oborinsku i otpadnu vodu, vodoopskrbnog i protupožarnog sustava, podzemnih elektroenergetskih vodova niskonaponske i visokonaponske mreže te trafo-stanica i telefonskih veza. S rijetkim privatnim vlasnicima sređeni su imovinsko-pravni odnosi.

Dosad su izgrađeni i u upotrebi su podzemni dalekovodi 10/20 kV trafo-stanice Klis (dug 4,2 km), sedam trafo-stanica (10(20)/0,4 kV), 9 km podzemnog raspleta visokog i niskog napona te javne rasvjete, 250 kandelabra za javnu rasvjetu, 9 km odvojene otpadne i oborinske kanalizacije, 10 km vodovodne mreže, 10 km telefonske mreže (svjetlovođa), 500.000 m³ nasipa za prometnice, nešto više od 50.000 m² asfaltiranih prometnica i 3 km drvoreda.

Detaljnim je planom uređenja (izradio ga je *Arching* d.o.o. iz Splita, a potpisao Srđan Šegvić, dipl. ing. arh.) predviđeno da svaka poduzetnička parcela ima sve moguće infrastruk-

Tlocrt poduzetničke zone u blizini Dugopolia

turne priključke koji su dovedeni do njezine granice. Stoga je za svaku parcelu već gotova lokacijska dozvola (zamjenjuje ju izvod iz Detaljnog plana) i poduzetnici (investitori) izravno traže ishodaenje građevne dozvole. Dakako da su izrađeni svi potrebni glavni infrastrukturni projekti i ishodaene građevne dozvole. Naš domaćin za posjeta poduzetničkoj zoni Podi bio je Zvonko Bosančić, dipl. ing. građ., inače član Općinskog vijeća. On nam je rekao da je ideja o gospodarskoj zoni osmišljena još 1997. nakon utemeljenja općine i da se pristupilo izradi tehničke dokumentacije. Prvi su radovi

na uređenju započeli 13. siječnja 1999. Bilo je mnogo pregovora s raznoraznim dosadašnjim korisnicima prostora, između ostalih i s HŽ-om preko čijeg su područja (davno napuštene uskotračne željeznice) vođeni električni kabeli iz trafo-stanice Klis-Grlo. Još i prije natječaja investitori su pokazali veliko zanimanje, a prvi je objekt izgradila talijansko-hrvatska tvrtka *Leopold M*. Slijedila je tvrtka *Imak* koja ima desetak zaposlenih i specijalizirana je za kovanu bravariju, a potom tvrtke poput *Oversea Expressa*, *Grafopaka*, *Čulića* d.o.o. (sve za vrt, poljoprivredu i ekologiju) i slovenska

Zgrada tvrtke *Leopold M* koja je prva ušla u zonu

Zgrada i prostor Lesnine, najveći u poduzetničkoj zoni

koje je *Lesnina* na 45.000 četvornih metara (vlasnik je daleko najveće parcele u zoni) izgradila golemi regionalni centar sa skladištima za Dalmaciju i dio Bosne i Hercegovine. Imena mnogih tvrtki koje su otkupile parcele u poduzetničkoj zoni još su poslovna tajna, a vjeruje se da mnoge tvrtke iz Kaštela, Solina i Splita ovdje namjeravaju preseliti svoje pogone. Sve u svemu zona je proširena na gotovo milijun četvornih metara i gotovo su sve parcele prodane ili rezervirane.

Provozili smo se kroz zonu lijepim širokim prometnicama (na području zone izgrađeno je 13 km ulica) i uočili da su mnogi pogoni izgrađeni, a da se na mnogim parcelama gradi ili se obavljaju pripreme za gradnju. Ima mnogo posjetitelja iz grada Splita i okolnih mjesta koji posjećuju bogate i dobro opskrbljene trgovačke centre. Ima dakako i dosta ugostiteljskih sadržaja. Sretna je okolnost da se veliki rotor u dvije razine, kojim se autocesta priključuje na državnu cestu D1, nalazi na samom rubu poduzetničke zone. Inače u sastavu su zone predviđeni ili su već izgrađeni i brojni rekreacijski sadržaji, poput nogometnog igrališta, teniskih terena, športske dvorane, bazena i sl. Dakako da su predviđe-

na i parkirališta za teretna i osobna vozila, ali i posebna zona za individualnu stambenu izgradnju, namijenjena onima koji će u zoni raditi.

Nismo na žalost imali prilike sresti načelnika općine Dugopolje Zlatka Ževrnju, dipl. ecc., čovjeka nesumnjivo najzaslužnijeg za ideju i razradu projekta poduzetničke zone. Za našeg je posjeta bio na godišnjem odmoru pa smo naknadno razgovarali telefonom. Saznali smo da je prije nego što je postao utemeljitelj i načelnik općine radio u *INA-trgovini* u Solinu, a još prije toga radio je u općini Solin pa mu problematika

izrade planske dokumentacije nije bila strana. Smatrao je, zajedno sa svojim mladim i školovanim suradnicima (odreda rođenim Dugopoljcima), da je prostor na području Splita i Solina uglavnom potrošen i da je prva pogodna zona za gospodarstvo upravo Dugopolje. Mislili su da se ne treba opredijeliti za pojedinačna skladišta, već da sve treba u funkciji gospodarskog razvitka koncentrirati na jednome mjestu te pružanjem kvalitetnih uvjeta privući što bolje ulagače.

Pristupilo se izradi dokumentacije, što je mukotrpan ali nužan posao koji mnogi ne vole. Mnogo je lakše asfaltirati i urediti neku prometnicu ili obnoviti pročelje neke zgrade javne namjene. Najprije je izrađena *Studija utjecaja na okoliš*, a potom urbanistički *Detaljni plan uređenja prostora*. Investitorima kojih ima stotinjak pruža se svakovrsna pomoć. Cijene zemljišta rastu, a u posljednje se vrijeme, posebno nakon otvaranja autoceste, osjeća i da je ubrzan proces izgradnje. Dosad je u uvedeno u posao 25 gospodarskih subjekata i u zoni je gotovo 400 zaposlenih, od čega i 92 s područja općine, a preostali su iz šireg okruženja. Za izgradnju na tridesetak parcela zatražena je građevna dozvola. Inače je predviđeno da u zoni više od pola parcela bude namijenjeno proizvodnim, us-

Mnogi su trgovački i ugostiteljski sadržaji u zoni

lužnim i servisnim sadržajima, a prestali dio (približno 45 posto) komercijalnim pretežno trgovačkim sadržajima.

U nastavku razgovora od gosp. Ževrnje saznali smo da su poduzetničke zone Podi i Krč zapravo jedna funkcionalna cjelina, a da je predviđena još jedna gospodarska zona Bani, zapadno uz cestu prema Klisu u blizini benzinske crpke. Ta je zona ponajprije namijenjena servisnim sadržajima u funkciji cestovnog prometa. Inače na tom dijelu državna cesta D1 ima samo dva prometna traka (u pravilu ima tri), ali su *Hrvatske ceste* obećale da će se taj nastavak brze ceste Solin – Klis pretvoriti u pet kolničkih trakova. Za cijelu je brzu cestu Vlada obećala da će odmah pristupiti njezinu proširenju, jer je već sada prometno zakrčena, budući da tom cestom teče sav promet prema Zagrebu i veći dio prometa prema Bosni i Hercegovini, neovisno o tome kreće li se autocestom ili državnim cestama. Šteta je jedino, iako to načelnik općine Dugopolje nije spomenuo, što se ta tehnički zahtjevna prometnica s mnoštvom tunela i vijadukata nije odmah gradila s više prometnih trakova. Takvo bi rješenje vjerojatno bilo višestruko jeftinije. Mnogo su problema imali i mnogo

Pogled iz zraka na novu školsku dvoranu i Trg Franje Tuđmana (dolje lijevo)

vremena potrošili dok su se izborili da se počne graditi 5 km kolektora i 5 crpnih stanica za odvodnju te da se cijeli prostor općine Dugopolje priključi u kanalizacijski sustav Kaštela i Solina. Razumijevanjem *Hrvatskih voda* i agencije *EKO-Kaštelanski zaljev* radovi bi trebali uskoro započeti. U očekivanju takvog rješenja izgradili su mrežu fekalne kanalizacije sa zatvorenim i vodonepropusnim septičkim jamama te sa separatorima za oborinsku odvodnju.

Dobra prodaja parcela omogućila je da općinski proračun značajno naraste (ove godine iznosi gotovo 25 milijuna kuna), a to je omogućilo rješavanje mnogih općinskih infrastrukturnih i drugih problema. Dosad je u opremanje gospodarske zone uloženo 75 milijuna kuna, od čega su država (Ministarstvo za razvoj malog poduzetništva i *Hrvatske vode*) i Županija uložili tek 2 posto.

Često ih posjećuju i proučavaju njihova iskustva predstavnici drugih gospodarskih zona. Posebno se to odnosi na gospodarsku zonu u Muću gdje su pripreme već znatno odmakle. A dolazili su predstavnici Benkovca, Obrovca, Stankovaca pa čak i grada Vukovara. U posljednje vrijeme, također potaknuto skorom izgradnjom autoceste, zanimanje za vlastitom gospodskom zonom pokazuju i u Šestanovcu. No sve njih upućuju na potrebu izrade odgovarajuće urbanističke i projektne dokumentacije. Bez nje jednostavno nema razvoja.

Načelnik Zlatko Ževrnja neobično je ponosan na činjenicu da se ove školske godine u Osnovnu školu u Dugopolju upisalo 26 učenika više nego prethodne godine. To svjedoči o povećanom prirodnom prirastu i

Sportska dvorana je gotova, uređuje se okolina

svekolikom gospodarskom razvoju. Ponosan je i na rad novoutemeljenog KUD-a *Pleter*, koji postiže uspjehe na brojnim smotrama, i na nekoliko novih stručnih publikacija o ovom području koje Mosor odvaja od mora. Ipak najviše je ponosan na NK *Dugopolje* (kojega je predsjednik) koji se uspješno takmiči u III. ligi i okuplja više od stotinjak mladih.

A da je obližnja poduzetnička zona sve u Dugopolju promijenila uvjerali smo se i sami za našeg posjeta. Na području općine asfaltirane su brojne ceste, proširena javna rasvjeta, naselja su očišćena od divljih odlagališta, a izgrađeno je i nasuto mnoštvo poljskih putova. Kompletno je izgrađena i obnovljena vodoopskrba i većim dijelom elektromreža. Uređena su brojna športska igrališta ne samo u Dugopolju nego i u drugim naseljima. Temeljito je rekonstruiran dječji vrtić i sada je sa stotinjak polaznika jedan od najljepših u Županiji. Prije nekoliko godina obnovljena je Osnovna škola u koju je uvedeno centralno grijanje. Tada je škola i informatizirana i kažu da po tome pripada među opremljenije u Hrvatskoj. Istodobno je uz školu uređeno igralište za raznovrsne športove. Obnovljena je i uređena općinska zgrada s lijepim trgom dr. Franje Tuđmana. Pridonijeli su rekonstrukciji stare crkve Sv. Mihovila, a obnovili su i sve preostale kapele na općinskom području te dovršili započetu mrtvačnicu. Planira se uređenje okoliša nove župne crkve, koja također nosi ime Sv. Mihovila, općinskog zaštitnika. Planiraju i izgradnju velikoga kulturnog centra. Sve u svemu u Dugopolju se žure s izgradnjom objekata javne namjene jer su svjesni da novac od prodaje zemljišta u poslovnim zonama neće vječito pristizati te da će se općinski proračun znatno smanjiti. No tada računaju na prihode od komunalnih naknada i prireza te od povećanog zapošljavanja. Priželjkuju da njihovo mjesto zadrži sve svoje stanovni-

ke te da privuče mnoge druge, a posebno iz obližnjeg Splitu. Uostalom mnogi žive u Dugopolju, a rade u Splitu. Ima mnogo i obrnutih slučajeva. Valja reći da Općina u ovom trenutku stipendira čak 28 studenata i 6 srednjoškolaca.

Posjetili smo gradilište velike školske športske dvorane uz Osnovnu školu. Danas se u Hrvatskoj uz pomoć međunarodnih zajmova grade mnoge školske dvorane, i o tome smo nedavno i pisali, no u Dugopolju su se uz pomoć Županije splitsko-dalmatinske odlučili sami izgraditi

Zvonko Bosančić, dipl. ing. građ. *Gradenica* ujedno na objektu obavlja i stručni nadzor.

Dvorana je namijenjena tjelesnom odgoju učenika, ali i rekreativnim sadržajima za ostale stanovnike Dugopolja. Podijeljena u dvije funkcionalne cjeline. Središnji je dio polivalentna športska velika dvodijelna dvorana s tribinama, a ima i manju dvoranu iznad koje je prostor s čajnom kuhinjom za posjetitelje. Prostor ispod tribina namijenjen je spremištu sprava, a prostori u suterenu za svlačionice i kupaonice te za uči-

Unutrašnjost velike dvorane

vlastitu športsku dvoranu. Dvoranu vrijednu 14 milijuna kuna gradi *Lavčević-inženjering* d.o.o. iz Splita i za našeg posjeta obavljali su se završni radovi jer je dvorana morala biti završena do početka nove školske godine, a počela se graditi 1. srpnja 2003. Projekt je izradila *Gradenica* d.o.o. iz Dugopolja, a glavni je projektant Lovre Petrović, ing. arh., dok je projekt konstrukcije sa suradnicima s Građevinsko-arhitektonskog fakulteta u Splitu izradio

telje. Dvorana ima ukupnu neto-površinu od 1937,55 m², dok je bruto površina 2254 m². Temeljena je na trakastim temeljima ispod svih nosivih zidova te na temeljima samcima ispod stupova. Glavni nosivi sustav tvore armiranobetonski zidovi, stupovi i grede kao nosači tribina. Sve su međukatne konstrukcije izgrađene kao armiranobetonske ploče, osim što je zbog većih raspona nad malom dvoranom izgrađena roštiljna konstrukcija. Krov velike dvorane je

Radovi na gledalištu u velikoj dvorani

čelična rešetka na armiranobetonskim stupovima.

Na gradilištu smo razgovarali s Jakšom Vulićem, dipl. ing. građ., glavnim inženjerom izvoditelja i saznali da je na gradilištu prosječno bilo četrdesetak radnika te da su, koliko zna, investitor i nadzor vrlo zadovoljni izvedenim radovima. Riječ je o zahtjevnoj konstrukciji, posebno krova velike dvorane. To je sitnorebrasti krov s čeličnim rešetkastim nosačima.

Razgovarali smo i s nastavnikom Ivom Jurčevićem, ravnateljem Osnovne škole koja je investitor izgradnje. Uvjeren je da će njihova škola imati jednu od ljepših dvorana na području Županije. Prije su tjelesni odgoj održavali u podrumu škole, ali im je inspekcija zabranila rad pa su nastavu, kad su to mogli, uglavnom održavali na otvorenom igralištu. Stari je kameni dio škole izgrađen 1907., a novi je aneks pridodan 1957. Iako je škola preuređena prije

dvoranu ugradi što kvalitetnija košarkaška oprema i koševi.

To bi ukratko bila priča o izgradnji poduzetničke zone Podi-Krč u Dugopolju i doprinosu koji je ona donjela razvoju jedne male i siromašne općine. Uspjeh je nesumnjivo omogućio izuzetan prometni položaj, ali i vizionarstvo te odlučnost da se u općem interesu te prednosti iskoriste. Priča o toj gospodarskoj zoni također svjedoči koliko jedno sposobno, stručno i nesebično općinsko rukovodstvo može učiniti za opći napredak. A taj se napredak u Dugopolju osjeća na svakom koraku. Tako smo posebno zapamtili usputnu primjedbu jednoga

Unutrašnjost male dvorane

nekoliko godina i sadašnji će završetak sportske dvorane biti iskorišten za uređenje pročelja i dvorišta.

Ravnatelj Jurčević je inače dugogodišnji košarkaški djelatnik i sudac pa se posebno brinuo da se u

prolaznika, izrečenu s primjetnom dozom ponosa: "Do prije desetak godina mi smo pedeset godina zaostajali za Klisom. Danas je situacija upravo obrnuta!"

Branko Nadilo
Fotografije: B. Nadilo i općinski arhiv